

רשות המחקר, ההערכה והפיתוח

הכנס ה-15 למחקר בחינוך

פברואר 2015

שבט תשע"ה

ההוצאה לאור
כל הזכויות שמורות

תוכן

4 פתח דבר
5 תכנית הכנס
10 ת ק צ י ר י ם
	תפיסת תכנית ההכשרה לצוות החינוכי לגילאי לידה עד שלוש בקרב סטודנטיות ומדריכות בתכנית לגיל הרך במכללה להוראה
11 ד"ר אורה סגל-דרורי וד"ר גילה רוסו-צימט
	עמדות הסגל האקדמי והמנהלי במכללת לוינסקי לחינוך כלפי השתלבות סטודנטים עם צרכים מיוחדים בהכשרה ובעבודת ההוראה
12 ד"ר איתי הס, ד"ר רותי רון, ד"ר ניצה מרק-זיגדון ופרופ' יצחק גילת... מה הכשרת מורים למוזיקה יכולה ללמוד מתנועת ה- Community Music בעולם : הצעה לסדר היום
13 אמירה ארליך
	הספר "על כתיבה ועריכה : מבנה הטקסט העיוני", הוצאת מב
14 ד"ר אסיה שרון
	סדנת האוריינות הלשונית הלכה למעשה – תוצאות ביניים וכיוונים לעתיד
15 ד"ר בתיה סרוסי וד"ר שרה זדונאיסקי ארליך
	ריבוי צורות סביל במגילת אסתר - ביטוי לשוני להסתר פנים
16 ד"ר בת-ציון ימיני
	מה חושבות גנות לעתיד על החינוך והטיפול בגילאי לידה עד שלוש : השוואה בין סטודנטיות יהודיות לסטודנטיות ערביות
17 ד"ר גילה רוסו-צימט, פרופ' יצחק גילת ואבתסאם מרעי סרואן
	תהליך פיתוח שאלון לבדיקת התפתחות האמפתיה בקרב ילדים בני 4-8
18 ד"ר גילה רוסו-צימט וד"ר רחל שגיא
	Robert Browning: Hebrew and Hybridity
19 ד"ר גל מנור
	התפתחות תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה בקרב סטודנטים להוראה בתכנית לחינוך מיוחד, בשנה הראשונה והשלישית ללימודיהם
20 ד"ר דגנית הופנברטל
	מותר גם אחרת... מודל שונה לחינוך מוזיקלי בעקבות מפגש בין שתי קבוצות מוחלשות בחברה הישראלית
21 ד"ר דן שגיב
	איך כותבים על דגים ממולאים? ייצוגים חושיים בטקסט הספרותי
22 ד"ר יעל בלבן
	Creating Class B: Using a key symbol to become literate in educational discourse
23 ד"ר לורן ארדריק
	השפעתם של מסעות הנוער לפולין על האוריינטציה הדמוקרטית של הצעיר הישראלי
24 לייקי גרוניק
	Consolidation time-point in a grapho-motor skill learning task as a predictor of academic achievements in kindergarten and grade two children in concurrent and consecutive years
25 מונה יוליוס וד"ר אסתר עדי-יפה
	חוויית הלמידה בקהילות מרוחקות : הכשרה להוראה בשלוחת מכללת לוינסקי לחינוך באילת
26 מיכל שלו ופרופ' יצחק גילת
	מחדר משלו לבית משלה - מרחבי כתיבה ויצירה בכתיבן הספרותית והמסאית של סופרות ישראליות
27 ד"ר מירי מילר
	פנים אל מול פייסבוק בהכשרת מורים
28 ד"ר מישל הורוביץ וד"ר אסתי דורון
	את לא תוכלי להבין! את שחורה, אבל לא שחורה כמונו!
29 ד"ר סיגל אופנהיים-שחר

- קבוצות ברשת החברתית-מקצועית "שלובים"
- 30 ד"ר סמדר בר-טל וד"ר תמי זייפרט.....
האם "בעזרת השם" עשוי להיחשב לכתובה אקדמית?
- 31 ד"ר עינב ארגמן.....
תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה כמנבאת שחיקה בקרב מתמחים
להוראה בשנת הסטאז'
- 32 ד"ר עינת ברכה.....
סגנון התקשרות, זוגיות, מסוגלות הורית ובעיות התנהגות של ילדים
- 33 ד"ר עינת סקרה אטר.....
דפוסי שינוי והתפתחות בתפיסות של סטודנטיות את הקשר גנת-הורה
במסגרת הקורס "עבודה עם הורים"
- 34 ד"ר עינת קרן ואיריס לוי.....
השפעתה של תכנית אימונים על מרכיבי תנועה. מקרה של שחקני טניס
שולחן עם מוגבלות שכלית המשתתפים במשחקי ספיישל אולימפיקס
ענבל בכר.....
- 35 עיסוק בדיאטה בקרב נערות
ד"ר ענת כורם.....
- 36 מודל נתיב לתיאור הגורמים הקשורים לקריאות ולמהירות הכתיבה
הידנית בקרב תלמידי כיתות ג'
ד"ר ענת פרישמן שטרית.....
- 37 כל ההתחלות - בין רשימה לספר
ד"ר רוחמה אלבג.....
- 38 "הבובה מביאה איתה להוראה משהו שהגננת לבד לא יכולה להביא"
תרומת השימוש בבובת תיאטרון ככלי תיווך לעבודה עם ילדים בעלי
צרכים מיוחדים בגן הילדים
- 39 ד"ר רונית רמר.....
מרחבי חשיבה בלמידה ובהוראה
- 40 ד"ר רינת חלאבי, ד"ר רינת גולן, ד"ר מלכה שנוולד וד"ר נאוה אזהרי...
התפתחות "שפת הזהות המקצועית" בשלהי ההכשרה להוראה ובשלב
המורה החדש
- 41 ד"ר שרי סלונים, ד"ר צור לוין וד"ר סיגל חן.....
מטה אנליזה של מחקרי זיכרון עבודה וזיכרון מרומז בקרב אוכלוסיות
בעלות מוגבלות שכלית: מוגבלות שכלית ללא אטיולוגיה ספציפית,
תסמונת דאון ותסמונת ויליאמס, בהשוואה לבעלי ההתפתחות
התקינה
- 42 ד"ר שרית שטיין.....

פתח דבר

אנו מתכבדים להציג בקובץ הנוכחי תקצירי מחקרים של חברי הסגל האקדמי ושל בוגרי תכניות התואר השני במכללת לוינסקי לחינוך, שהוצגו ביום הסגל החוקר, בכנס ה-15 למחקר בחינוך, שנערך ב-1.2.2015.

בקובץ 32 תקצירים, המופיעים לפי סדר הא"ב של שמות המציגים.

ריבוי המחקרים מעיד על ההתפתחות המקצועית האקדמית של חברי הסגל האקדמי במכללה ועל המקום הנכבד שתופס המחקר בחשיבה ובעשייה של חברי הסגל האקדמי.

אנו מודים לחברי הסגל על תרומתם המחקרית להתפתחות האקדמית במכללה ומאחלים להם שעבודותיהם ישמשו בסיס ראיות עשיר ועדכני לפיתוח ולקידום התחום שבו הם עוסקים.

בברכה,

חברי הוועדה המארגנת:

פרופ' חנה עזר
דקנית הפקולטה לחינוך

ד"ר עידית טבק
רקטורית המכללה

פרופ' יצחק גילת
ראש רשות המחקר,
ההערכה והפיתוח

ד"ר רחל שגיא
חוקרת ברשות המחקר,
ההערכה והפיתוח

פרופ' עירית קופפרברג
יו"ר הוועדה לעידוד
מחקרים, מרכזת מרכז
שח"ק

פרופ' אילנה אלקד-להמן
דקנית הפקולטה הרב
תחומית

ד"ר לאה שגריר
ראש בית הספר ללימודי
המשך

ד"ר קרול גולדפוס
מרכזת מרכז אדם
לחקר כישורי שפה ורב
לשוניות

ד"ר גילה רוסו-צימט
מרכזת מרכז המחקר לגיל
הרך

הכנס ה-15 למחקר בחינוך (יום סגל חוקר)

יום ראשון, י"ב בשבט, תשע"ה

1 בפברואר, 2015 חדר 424

תכנית הכנס

מנחה: פרופ' יצחק גילת
ראש רשות המחקר, ההערכה והפיתוח

התכנסות וכיבוד קל	10:00-9:30
ברכות	10:30-10:00
פרופ' לאה קסן, נשיאת מכללת לוינסקי לחינוך	
זהות כותב באקדמיה: תפיסה, מהות ומשמעות בקרב אנשי אקדמיה בחינוך	11:30-10:30
פרופ' חנה עזר, דקנית הפקולטה לחינוך	
הרצאה של המדען הראשי, פרופ' עמי וולנסקי	
הפסקה	11:45-11:30
מושבים מקבילים – חלק א'	13:15-11:45

מושב א': הכשרה להוראה: "מפי עוללים יסדת עז" (חדר 425)

יו"ר – פרופ' מרים מבורך

ד"ר גילה רוסו-צימט, פרופ' יצחק גילת ואבתסאם מרעי סרואן
מה חושבות גננות לעתיד על החינוך והטיפול בגילאי לידה עד שלוש: השוואה בין
סטודנטיות יהודיות לסטודנטיות ערביות

ד"ר אורה סגל-דרורי וד"ר גילה רוסו-צימט
תפיסת תכנית ההכשרה לגילאי לידה עד שלוש בקרב סטודנטיות ומדריכות
בתכנית לגיל הרך במכללה להוראה

מונה יוליוס וד"ר אסתר עדי-יפה

Consolidation time-point in a grapho-motor skill learning task is a
predictor of academic achievements in kindergarten and grade two
children in concurrent and consecutive years

ד"ר בתיה סרוסי וד"ר שרה זדונאיסקי ארליך
סדנת האוריינות הלשונית הלכה למעשה – תוצאות ביניים וכיוונים לעתיד

מושב ב': הכשרה להוראה: חוויה וחשיבה (חדר 426)
יו"ר - ד"ר דגנית הופנברטל

מיכל שלו ופרופ' יצחק גילת
חווית הלמידה בקהילות מרוחקות: הכשרה להוראה בשלוחת מכללת לוינסקי
באילת

ד"ר דגנית הופנברטל
התפתחות תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה בקרב סטודנטים להוראה בתכנית
לחינוך מיוחד, בשנה הראשונה והשלישית ללימודיהם

ד"ר רינת חלאבי, ד"ר רינת גולן בשיתוף עם ד"ר מלכה שנוולד וד"ר נאוה
אזהרי ממכללת תלפיות
מרחבי חשיבה בלמידה ובהוראה

ד"ר ענת פרישמן שטרית
מודל לתיאור הגורמים הקשורים לקריאות ולמהירות הכתיבה הידנית בקרב
תלמידי כיתות ג'

מושב ג': "לשון נופל על לשון" (חדר 427)
יו"ר – ד"ר לורן ארדריך

ד"ר גל מנור
Robert Browning: Hebrew and Hybridity

ד"ר בת-ציון ימיני
ריבוי צורות סביל במגילת אסתר - ביטוי לשוני להסתר פנים

ד"ר עינב ארגמן
האם "בעזרת השם" עשוי להיחשב לכתיבה אקדמית?

ד"ר לורן ארדריך
Creating Class B: Using a key symbol to become literate in educational
discourse

מושב ד': הזהות פנים רבות לה (חדר 430)

יו"ר - ד"ר סיגל אופנהיים-שחר

ד"ר סיגל אופנהיים-שחר

"את לא תוכלי להבין! את שחורה, אבל לא שחורה כמונו!?"

ד"ר ענת כורם

עיסוק בדיאטה בקרב נערות

ד"ר שרי סלונים, ד"ר צור לוין וד"ר סיגל חן

התפתחות "שפת הזהות המקצועית" בשלהי ההכשרה להוראה ובשלב המורה החדש

לייקי גרוניק

השפעתם של מסעות הנוער לפולין על האוריינטציה הדמוקרטית של הצעיר הישראלי

הפסקת צהריים 13: 45-13: 15

מושבים מקבילים – חלק ב' 15: 15-13: 45

מושב ה': על הורים וילדים (חדר 425)

יו"ר – ד"ר עינת קרן

ד"ר עינת קרן ואיריס לוי

דפוסי שינוי והתפתחות בתפיסות של סטודנטיות את הקשר גננת-הורה במסגרת הקורס "עבודה עם הורים"

ד"ר עינת סקרה אטר

סגנון התקשרות, זוגיות, מסוגלות הורית ובעיות התנהגות של ילדים

ד"ר גילה רוסו-צימט וד"ר רחל שגיא

תהליך פיתוח שאלון לבדיקת התפתחות האמפתיה בקרב ילדים בני 4-8

ד"ר רונית רמר

"הבובה מביאה איתה להוראה משהו שהגננת לבד לא יכולה להביא" תרומת השימוש בבובת תיאטרון ככלי תיווך לעבודה עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים בגן הילדים

מושב ו': הכתיבה, החוקר ומה שביניהם (חדר 426)
יו"ר – ד"ר מירי מילר

ד"ר רוחמה אלבג
כל ההתחלות - בין רשימה לספר

ד"ר אסיה שרון
הספר "על כתיבה ועריכה: מבנה הטקסט העיוני", הוצאת מבע

ד"ר יעל בלבן
איך כותבים על דגים ממולאים? ייצוגים חושיים בטקסט הספרותי

ד"ר מירי מילר
מחדר משלו לבית משלה- מרחבי כתיבה ויצירה בכתבן הספרותית והמסאית של סופרות ישראליות

מושב ז': חינוך מיוחד פורץ גבולות (חדר 427)
יו"ר – ד"ר עינת ברכה

ד"ר איתי הס, ד"ר רותי רון, ד"ר ניצה מרק-זיגדון ופרופ' יצחק גילת
עמדות הסגל האקדמי והמנהלי במכללת לוינסקי לחינוך כלפי השתלבות סטודנטים עם צרכים מיוחדים בהכשרה ובעבודת ההוראה

ד"ר שרית שטיין
מטה אנליזה של מחקרי זיכרון באוכלוסיות בעלות מוגבלות שכלית

ד"ר עינת ברכה
תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה כמנבאת שחיקה בקרב מתמחים להוראה בשנת הסטאז'

ענבל בכר
השפעתה של תכנית אימונים על מרכיבי תנועה. מקרה של שחקני טניס שולחן עם מוגבלות שכלית המשתתפים במשחקי ספישל אולימפיקס

**מושב ח': הכשרה להוראה: מבט חברתי (חדר 430)
יו"ר – ד"ר סמדר בר-טל**

ד"ר דן שגיב

מותר גם אחרת... מודל שונה לחינוך מוזיקלי, בעקבות מפגש בין שתי קבוצות מוחלשות בחברה הישראלית

אמירה ארליך

מה הכשרת מורים למוזיקה יכולה ללמוד מתנועת ה-Community Music בעולם: הצעה לסדר היום

ד"ר מישל הורוביץ וד"ר אסתי דורון
פנים אל מול פייסבוק בהכשרת מורים

ד"ר סמדר בר-טל וד"ר תמי זייפרט
קבוצות ברשת החברתית-מקצועית "שלובים"

15: 30-15: 15 הפסקת קפה

17: 00-15: 30 רב-שיח בנושא כתיבה בהנחיית ד"ר גל מנור
בהשתתפות פרופ' אילנה אלקד-להמן, ד"ר ליה לאור, ד"ר עינת ברכה
וד"ר דגנית הופנברטל

הצגת פוסטרים בהנחיית ד"ר דן שגיב וד"ר לורן ארדריך

ת ק צ י ר י ס

(לפי סדר א-ב של שמות המרצים)

תפיסת תכנית ההכשרה לצוות החינוכי לגילאי לידה עד שלוש בקרב סטודנטיות ומדריכות בתכנית לגיל הרך במכללה להוראה

ד"ר אורה סגל-דרורי וד"ר גילה רוסו-צימט

מכללת לוינסקי לחינוך

מתווה אריאב הדגיש את ההכרה בחשיבות החינוך בגילאי לידה עד שלוש ואת הצורך לייצר מדיניות פדגוגית רציפה החל משלבי התפתחותו המוקדמים של הילד. בנוסף, ועדת טרכטנברג המליצה על העברת האחריות על מעונות היום לגיל הרך ממשרד הכלכלה למשרד החינוך. בעקבות זאת, יש חשיבות רבה לבדיקת תכנית ההכשרה הקיימת כיום לצוות החינוכי לגילאי לידה עד שלוש במכללות להכשרת עובדי הוראה בגיל הרך. מטרת מחקר זה היא לזהות תפיסות של סטודנטים ומדריכים פדגוגיים לגבי ההכשרה לצוות החינוכי לגילאי לידה עד שלוש על כל היבטיה, הנערכת כיום במכללה אחת להוראה. המחקר הוא איכותני והשתתפו בו שבע סטודנטיות (שלוש בשנה א' וארבע בשנה ב') ושש מדריכות פדגוגיות שרואיינו בראיונות עומק, לגבי תפיסתן את תכנית ההכשרה לצוות החינוכי לגילאי לידה עד שלוש במכללה. הראיונות נותחו בניתוח תוכן וממצאי המחקר עלו שלושה נושאים: שביעות רצון מההתנסות בהכשרה במעונות היום ותרומת הקורסים באוריינות ובפסיכולוגיה התפתחותית להבנת ילדים בגיל הרך; צורך בהארכת משך ההתנסות, בחירת מסגרות שיהוו מודל חיובי לעבודה עם גילאי לידה עד שלוש, הוספת כלים מעשיים ודרכי עבודה והרחבה בתכנים כגון עיכוב התפתחותי, הצבת גבולות, טמפרמנט, ניהול צוות ועבודה עם הורים; צורך בבחינה מערכתית כוללת של ההכשרה לגיל הרך (לידה-שמונה) תוך מיקוד בהכשרה לעבודה עם גילאי לידה עד שלוש. לאור הממצאים, מומלץ לראיין סטודנטים ומדריכים פדגוגיים ממכללות להוראה נוספות לגבי ההכשרה לעבודה עם גילאי לידה עד שלוש. בנוסף, יש להעלות את קרנה ואת חשיבותה של תכנית ההכשרה לגילאי לידה עד שלוש ולייחד הכשרה ספציפית, נפרדת וממושכת יותר להתנסות ולמידה.

עמדות הסגל האקדמי והמנהלי במכללת לוינסקי לחינוך כלפי השתלבות סטודנטים עם צרכים מיוחדים בהכשרה ובעבודת ההוראה

ד"ר איתי הס, ד"ר רותי רון, ד"ר ניצה מרק-זיגדון ופרופ' יצחק גילת
מכללת לוינסקי לחינוך

קיימת הסכמה בספרות, כי תנאי להצלחת השילוב בקהילה בכלל ובמוסדות חינוך בפרט הוא עמדות חיוביות של העוסקים בשילוב כלפי השילוב ותפיסות לא מתייגות ביחס למוגבלות. תנאי זה נמצא נכון גם כאשר מדובר בסטודנטים עם צרכים מיוחדים המשתלבים במוסדות להשכלה גבוהה. במכללת לוינסקי לחינוך נבנית תכנית שמטרתה העלאת המודעות ושיפור הנגישות לסטודנטים עם צרכים מיוחדים. התכנית מיועדת לסגל האקדמי ולסגל המנהלי. את התכנית מלווה מחקר שמטרתו לבדוק את השינוי שיחול בקרב העובדים ביחס לנושא, לאחר ההשתתפות בה. בטרם הופעלה התכנית, נערכה 'העברה ראשונה' של שאלון המחקר בקרב עובדי המכללה (סגל מנהלי ואקדמי). השאלון עסק בעמדות העובדים כלפי סטודנטים עם צרכים מיוחדים. הרצאה זו תציג את עיקרי הממצאים.

השאלון בחן את עמדות המשתתפים בנוגע למספר סוגים של מוגבלויות. את השאלון מילאו העובדים דרך קישור לאינטרנט. בסך הכול השיבו 110 משתתפים: 69 אנשי סגל אקדמי ו-41 אנשי סגל מנהלי. ממצאי המחקר העיקריים הראו כי עובדי המכללה העריכו שממוצע סיכויי ההצלחה הן בלימודי ההסמכה להוראה והן בסיכויי ההצלחה בעבודת ההוראה של סטודנטים עם צרכים מיוחדים הוא בינוני. הסטודנטים להם סיכויי הצלחה הגבוהים ביותר בעבודת ההוראה הם סטודנטים עם לקויות פיזיות והנמוכים ביותר של סטודנטים עם הפרעות התנהגות ובעבודת ההוראה הסיכויים הגבוהים ביותר הן של סטודנטים עם לקויות למידה והנמוכים ביותר של סטודנטים על הרצף האוטיסטי. בנוסף נערכו השוואות בין הסגל האקדמי לסגל המנהלי בעמדות השונות ונמצאו מספר הבדלים. אחת מהממצאות שעולות ממצאים אלה היא, שיש לשקול בתכנית הכשרת הסגל המתוכננת, לשלב ידע אותנטי ומהימן לגבי מהות השילוב וההתפתחות הרעיונית שלו. הספרות מוכיחה כי היעדר ידע הוא הגורם הראשון לחדירת דעות מתייגות ולא מבוססות.

מה הכשרת מורים למוזיקה יכולה ללמוד מתנועת ה-Community Music בעולם: הצעה לסדר היום

אמירה ארליך
מכללת לוינסקי לחינוך

חקר החינוך המוזיקלי מתבסס שיח בהיבטים אקדמיים ופרקטיים של תחום המכונה community music (CM), כינוי שטרם זכה לתרגום משכנע לעברית. המחקר הנוכחי סוקר את הספרות המצטברת לגבי היבטים מעשיים ותיאורטיים של ה-CM בכתב העת הבינלאומי הממוקד ב-CM ובכתבי עת בינלאומיים מובילים בתחום החינוך המוזיקלי. הניתוח הקטגורי של ממצאי המחקרים מתבסס על הצעות הניסוח הראשוניות המופיעות בספר התיאורטי הראשון שמנסה לנסח את עקרונות ה-CM כגישה ולא רק כאוסף של תופעות. ממצאי המחקר הנוכחי מצביעים על פער גדל והולך בין העולם המשתנה לבין החינוך המוזיקלי הפורמלי המושתת על עקרונות חינוכיים בני המאה ה-19. תפקידו וסמכותו של המורה, תפקודי הלומד, תכנים ופדגוגיות הן הקטגוריות העיקריות שמתגבשות לכדי פרדיגמה חדשנית של חינוך מוזיקלי ב-CM. הדגש הפרקסלי ממומש דרך עיקרון של נגישות, ובאמונה ביכולותיו ובצרכיו המוזיקליים המולדים של כל אדם באשר הוא אדם. עקרונות אלו מתורגמים לשיטות הוראה ומסגרות פעולה שמערערות על הנורמות של החינוך המוזיקלי הפורמלי. השלכות הפערים הללו יכולות לעורר דיון מחדש בהנחות יסוד, במטרות, ביעדים ובדרכי פעולה של הכשרת המורים למוזיקה במאה ה-21, בישראל, ובכלל.

מסקנותיי כוללות הצעה אופרטיבית לסדר היום: הקמת מסלול הכשרה ל-CM בתוך הפקולטה לחינוך מוזיקלי. אני מאמינה כי ביסוס מסלול כזה יביא לזליגה הדדית ולסינרגיה בין מסורת החינוך המוזיקלי הממוסד לבין הפרדיגמה החדשנית והעולה של CM.

הספר "על כתיבה ועריכה: מבנה הטקסט העיוני", הוצאת מבע

ד"ר אסיה שרון

מכללת לוינסקי לחינוך

הספר "על כתיבה ועריכה: מבנה הטקסט העיוני" עוסק במבנה הטקסט העיוני, משתנה שהשפעתו מכרעת על הבנת תכניו של הטקסט. רובנו כותבים כחלק מעבודתנו, ורבים מאתנו היו כותבים יותר אילו היו להם הידע והביטחון הדרושים לשם כך. ספר זה נועד לאלה המעוניינים להעלות על הכתב את רעיונותיהם, וגם לאלה המעוניינים לסייע לזולתם במשימה מאתגרת זו. הוא נועד להעצים את אלה שאין להם די ביטחון בכתיבה, ולעודד אותם לצאת לדרך. מופיעות בו הצעות מעשיות לכתיבה ואף להתקנת הטקסט, משום החשיבות הרבה של ההיבט האסתטי של הטקסט. האסתטיקה חשובה כשלעצמה בחיינו, אבל יש לה גם תפקיד בהעברת הרעיונות.

בספר מובאות מחשבות והתחבטויות של כותבים ושל עורכים. כמו כן מוצגות בו דוגמאות של טקסטים שונים תוך הסבר תאורטי או פרקטי. כל אלו יתרמו להבנה טובה יותר מהו הטקסט העיוני, ואילו אסטרטגיות עומדות לרשותנו בבואנו למלאכת הכתיבה.

מחקרים מרתקים נערכו בתחום זה, שבדקו כיצד מרכיבים בטקסט משפיעים על הקוראים. כמה ממחקרים אלה משמשים בספר זה בסיס להכרת הטקסט העיוני והשפעותיו. אלה יעניינו גם את מי שמתעניין בשפה ובכתיבה, ואינו תר אחרי תמרורי דרך. הפרק האחרון נוסף לבקשת מורים המלמדים כתיבה, והוא מציע דרכים להוראת כתיבת הטקסט העיוני בכלל ולהוראת המבנה בפרט.

משום חשיבות הכתיבה בחיינו ומשום הקושי בהוראת כתיבה, חשוב שגם הורים יוכלו לקדם את ילדיהם בכתיבה. ידוע מן המחקר שכישורי כתיבה מפותחים משפרים את ההישגים הלימודיים בכל רמות הלימוד, מבית הספר היסודי ועד להשכלה הגבוהה. הספר נועד אפוא גם להורים. עבודה משותפת של הורה עם ילדו על טקסט ודיונים משותפים בשיקולים המובילים להחלטות אלו או אחרות לגבי הטקסט הנכתב, עשויים להיות זמן איכות של ממש.

סדנת האוריינות הלשונית הלכה למעשה – תוצאות ביניים וכיוונים לעתיד

ד"ר בתיה סרוסי וד"ר שרה זדונאיסקי ארליך

מכללת לוינסקי לחינוך

סדנה זו התקיימה פעמיים בשנת הלימודים תשע"ד ובשני מחזוריה הראשונים השתתפו קלינאיות תקשורת.

הרציונל לסדנה הוא פסיכולינגוויסטי – התובנה שבמשולש שנקרם בין התלמיד, המורה והשיח האורייני יש מקום להתערבות מושכלת ומבוססת ידע התפתחותי כדי להקנות לתלמיד כלים יעילים להתמודדות עם שיח אורייני. התשתית התיאורטית מבוססת על מודל של אוריינות לשונית, המגובה בתובנות נוספות ממחקרי השיח האורייני.

מטרות הסדנה היו לתת כלים לעבודה בפרספקטיבה פסיכולינגוויסטית עם תלמידים על שפה כתובה ולשנות תפיסות ועמדות בקרב קלינאי תקשורת, שחלקם הגדול סבורים שהעבודה הטיפולית שלהם תחומה רק לשפה דבורה ולגיל הרך.

הסדנה חולקה לארבעה מפגשים כשבכל מפגש היה נושא מארגן מרכזי ועבודה סדנאית אינטנסיבית. במפגש הראשון הוצג מודל האוריינות הלשונית וניתנה סקירה על התפתחות שפה בגילאי ביה"ס, תוך מתן דגש על הממשקים שבין שפה ובין קוגניציה ויכולת תקשורתית. המפגשים הבאים עסקו בהטמעה של מודל האוריינות בגיל הגן, בבית הספר היסודי ובבית הספר העל יסודי תוך מתן דגש על היבטים שונים ומגוונים של שפה דבורה וכתובה, על אבני יסוד לשוניות ועל שפה ברמת השיח ועל הכישורים התקשורתיים העומדים בבסיס ההתמודדות עם שיח מורחב.

רוב המשתתפות דיווחו על שינוי עמדות ועל עלייה בתחושת המסוגלות שלהן לעבוד עם ילדי בית ספר ובעיקר על התובנה שחשוב לתת לשפה הכתובה מקום מרכזי בעבודה עם ילדי בית ספר. הרפלקציות הללו, שהיו מפתיעות ומעוררות מחשבה, חידדו אצל המנחות את ההבנה שסדנה זו ממלאת חלל בהכשרה המקצועית של מורים/מטפלים. בעתיד תישקל האפשרות להפיץ את הסדנה בקרב אנשי מקצוע נוספים כדי לתרום להוראה יעילה יותר המבוססת על היכרות עם מאפיינים פסיכולינגוויסטיים התפתחותיים.

ריבוי צורות סביל במגילת אסתר - ביטוי לשוני להסתר פנים

ד"ר בת-ציון ימיני

מכללת לוינסקי לחינוך

חז"ל התחבטו רבות בשאלת היעדרו של אלוקים מסיפור המגילה, שכן לכל אורכה אין אפילו אזכור אחד להנהגתו ולהתערבותו בהשתלשלות האירועים. היו חכמים שפירשו זאת כמגמה מכוונת של הסתרת האל: "אסתר מן התורה מניין - ואנוכי הסתר אסתיר". לפי פירוש זה, כשעם ישראל נמצא בגלות, ה' מסתתר, אך ממשיך לפעול מאחורי הקלעים.

עיון מעמיק בלשון המגילה מעלה כי השימוש בצורות הסביל רווח בה מאוד, לדוגמה בשאלתו המפורסמת של המלך: מה-שאלתך אסתר המלכה, ותנתן לך; ומה-בקשתך עד-חצי המלכות, ותעש. כל אדם בעל סמכות, ובוודאי אם הוא מלך, ישאל את שאלתו בלשון פעיל: מה שאלתך... ותתן לך, ומה בקשתך... ותעשה. בהרצאה זו אצביע על ריבוי צורות הסביל במגילה כתחבולה לשונית של הכותב שמטרתה להסתיר את עושה הפעולה כדי לשוות לה אופי של הסתר פנים.

הבדיקה העלתה כי יש 70 צורות סביל במגילה, וביניהן צורות מקור נטוי כמו בְּהִשְׁמַע וּמְקוֹר מוּחַלֵּט כגון: נְשָׁלוּחַ, אך לא נכללו בה שלושה מקרים:

א. צורות בינוני פעול שמניות כגון: חפוי, רצוי.

ב. פעלים שאין להם תחליף בלשון פעיל במקרא דוגמת נְקַהְלוּ.

ג. צורות סביל המבטאות לשון כבוד כמו "ויאמר ממוכן [...] אם על המלך טוב [...] ויכתב..."

אחת ממטרות השימוש בסביל היא הסתרת האגנט. כשאין מציינים את עושה הפעולה באופן עקבי, נוצר הרושם שלנפשות הפועלות אין שליטה על השתלשלות האירועים. נראה שכותב מגילת אסתר בחר בתחבולה לשונית זו כדי להעמיד את הקורא בפני השאלה האמונית המאתגרת - האם סיפור המגילה הוא רצף של אירועים מקריים, או שהוא תוצאה של התערבות אלוקית שידה בכול.

מה חושבות גננות לעתיד על החינוך והטיפול בגילאי לידה עד שלוש : השוואה בין סטודנטיות יהודיות לסטודנטיות ערביות

ד"ר גילה רוסו-צימט ופרופ' יצחק גילת

מכללת לוינסקי לחינוך

אבתסאם מרעי סרואן¹

מכללת סכנין

מתווה אריאב (2007) הדגיש את ההכרה בחשיבות ההכשרה לגילאי לידה עד 3 במדינת ישראל. בחברה הישראלית חיים כיום 80% יהודים ו-20% ערבים. במחקר הנוכחי בחנו את תפיסותיהם האינטואיטיביות של סטודנטים להוראה בגיל הרך, לגבי חינוך וטיפול בגילאי לידה עד שלוש בחברה היהודית ובחברה הערבית. במחקר השתתפו 182 סטודנטיות להוראה הלומדות במסלול לגיל הרך בשלוש מכללות בארץ. מתוכן 114 יהודיות ו-68 ערביות.

פותח שאלון הכולל חמישה נושאים: חשיבות השנה הראשונה להתפתחות הילד, תחומי התפתחות ותרומתן להתפתחות הילד, מסגרות טיפול ותרומתם להתפתחות הילד, תפקידי הטיפול בילד, ודרכי התמודדות עם מצוקות של ילדים. בנייתוח הממצאים מצאנו דמיון בין שתי החברות באשר לחשיבות השנה הראשונה להתפתחות הילד. 68% מהסטודנטיות היהודיות ו-91% מהסטודנטיות הערביות - רואות בשנה הראשונה את השנה החשובה ביותר להתפתחות הילד. נמצא בשתי החברות שהתחום הרגשי (ממוצע = 2.96 ס"ת = 1.32) נתפס כחשוב יותר באופן מובהק מאשר התחום החברתי (ממוצע = 2.52 ס"ת = 1.20). נמצא שהגן (ממוצע = 4.81 ס"ת = 1.09) בשתי החברות נתפס כתורם יותר באופן מובהק יותר מאשר המטפלת (ממוצע = 4.67 ס"ת = 1.56) והמשפחתון (ממוצע = 4.58 ס"ת = 1.27). הרגעה נתפסת כמאוד יעילה, בשתי התרבויות דפוס של הרגעה (ממוצע = 5.45 ס"ת = 0.68) נתפס כיעיל יותר מאשר דפוס של מודעות (ממוצע = 4.31 ס"ת = 1.17) והוא נתפס כיעיל יותר מאשר דפוס של התמודדות ביד קשה (ממוצע = 2.77 ס"ת = 1.04).

נמצאו הבדלים בין היהודים והערבים לגבי המשקל השונה של תחומי ההתפתחות על הילד: בחברה הערבית מייחסים חשיבות להתפתחות הקוגניטיבית ואילו בחברה היהודית מייחסים חשיבות רבה יותר להתפתחות הפיזיולוגית. עוד נמצא כי בחברה היהודית מייחסים חשיבות רבה למטפלת ואילו בחברה הערבית לגן הילדים. תפקיד המטפלת בחברה היהודית בקידום רווחת הילד נתפס כחשוב יותר מאשר תפקיד המטפלת בהעשרתו בידע. מרכיבי הרווחה בטיפול/חינוך בחברה היהודית נמצאו כתורמים יותר להתפתחות הילד בהשוואה לחברה הערבית.

אנו סבורים כי הדמיון בממצאים בין שתי התרבויות נובע כתוצאה ממצאות של חיים משותפים באזור גאוגרפי קטן יחסי ובחברה דמוקרטית שיש בה ריבוי גוונים והטרוגניות אתנית ותרבותית החשופה ללוקלי ולגלובלי. השונות בין החברה היהודית לחברה הערבית מוסברת בהבדלי התרבות וקצב התפתחותה של החברה הערבית ביחס לחברה המערבית והשפעתה על החינוך בישראל. תרומת מחקר זה בעידוד חשיבה לגבי חינוך וטיפול בגילאים צעירים ובגיבוש תכנית לימודים מבוססת נתונים מחקרניים.

¹ תודות לכל הצוות שעזר באיסוף הנתונים: אסתר רובין, זוהרה שיפריין, שרי בר-און ואורה סגל.

**תהליך פיתוח שאלון לבדיקת התפתחות האמפתיה
בקרב ילדים בני 4-8 (רמ"ה = רגשות, מחשבות, התנהגויות)**

ד"ר גילה רוסו-צימט וד"ר רחל שגיא

מכללת לוינסקי לחינוך

בהיצג זה נתאר תהליך בניית כלי מדידה לאמפתיה לגיל הרך, המבוסס על סיטואציות מחיי ילדים וייצוגים של "סמיילים" לתיאור רגשותיהם ופעולותיהם. אמפתיה הינה תגובה רגשית כלפי הזולת המאופיינת בתחושות של דאגה ורצון להקל על מצוקתו. אמפתיה שלושה מאפיינים: מאפיין רגשי שמתבטא בתחושות של דאגה, מאפיין קוגניטיבי שמתבטא ביכולת להגדיר את מצבו של האחר, מאפיין התנהגותי שהינו פעולה להקלה על הזולת במצבו. רגש האמפתיה מתפתח בקרב ילדים כבר בגיל הרך וטיפוחו בעל משמעות לעידוד התנהגות פרו-חברתית ולמניעת אלימות. כלי המדידה למדידת האמפתיה בקרב ילדים בגיל הרך הנהוגים כיום הינם בדרך כלל הקרנה של סרטונים המבטאים סיטואציות שונות שאליהם מתבקשים הילדים להתייחס דרך השאלות הבאות: מה הדמות מרגישה ולמה? מה אתה מרגיש ולמה? לא נמצא כלי מדידה מתאים לאורח החיים בישראל אף כי יש ניסיון לדובב סרטים אמריקניים לעברית. הכלי הנוכחי הינו אוניברסלי הן מבחינה הייצוגים החזותיים שלו והן מבחינת הסיפורים המבטאים מצוקות בגיל הרך. ההתלבטויות בתהליך הבנייה של הכלי ותיקופו יוצגו בהרצאה.

Robert Browning: Hebrew and Hybridity

Dr. Gal Manor

Levinsky College of Education

Robert Browning's interest in Jewish culture and his knowledge of Hebrew, which he interspersed into his late poems, have been overlooked by the critics for far too long. His familiarity with the Bible, as well as the Talmud and the Kabbala, stems from his father's esoteric library, and he conveys a sympathetic, though sometimes condescending attitude towards the Jews in poems written in his middle period such as "Rabbi Ben Ezra", "Holy Cross Day" and "Mr. Sludge, the Medium". In "Jochanan Hakkadosh" of *Jocoseria* (1883) Browning makes abundant use of transliterated Hebrew words for the first time, and includes Hebrew phrases in Hebrew characters at the end of the poem. Even though the insertion of Hebrew was not well received, termed by some critics as 'abstruse' and 'uncouth', Browning insists upon it and reemploys it in *Ferishtah's Fancies* (1884), a highly subversive collection from a post-colonial point of view, which presents Browning in Oriental "garments" - a hybrid image of an Englishman, dressed up as a Muslim Dervish, and uttering Hebrew phrases.

Indeed, this Hebrew speaking dervish is in sharp contrast with the representations of Orientals in the politics of the early 1880s – Disraeli, who died in 1881 and whom Browning detested, the poverty-stricken East European Jews in London who fled the pogroms in Russia, and the resurgent Mahdists/Dervishes in Sudan – considered dangerous enemies of the empire. Even the rumours about Browning's Jewish origin, which he knew about but never denied, lingering in the background, did not stop Browning from creating hybrid images of race and language in his late poetry. Thus, Browning, a self-confessed liberal and philo-semite, seems to toy with hybrid images in his last years so as to undermine the Victorian narratives of identity and race revolving around "The Jewish question" and the issue of British colonialism.

התפתחות תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה בקרב סטודנטים להוראה בתכנית לחינוך מיוחד, בשנה הראשונה והשלישית ללימודיהם

ד"ר דגנית הופנברטל
מכללת לוינסקי לחינוך

הוראה בחינוך המיוחד (חנ"מ) נתפסת כתובענית ונחשבת לאחד מהמקצועות הגורמים ללחץ לעוסקים בה. סטודנטים להוראה בחנ"מ מתמודדים עם קשיים בתחומים שונים במהלך הלימודים וההתנסות בהוראה. לכן, תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה (תקומ"ה) שמהווה משאב התמודדות פנימי, יכולה לסייע לסטודנטים בהתמודדותם עם מצבי ההוראה המורכבים בחנ"מ.

מטרת המחקר אפוא היא לתאר את התפתחות תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה בקרב סטודנטים להוראה בתכנית לחנ"מ, בשנה הראשונה והשלישית ללימודיהם. במחקר משולב השתתפו 136 סטודנטים משנים א' ו-ג' שהשיבו לשאלון תקומ"ה ובנוסף נותחו יומנים רפלקטיביים שלהם.

ממצאי החלק הכמותי מצביעים על הבדלים דיפרנציאליים במרכיבים של תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה בקרב המשתתפים בכל שנה, ועל כך שרמת תחושה זו ושלושת מרכיביה לא השתנו בין השנים. מניתוח החלק האיכותני עלו מאפיינים בעלי השפעה מקדמת ומעכבת את תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה. זיהוי המאפיינים בעלי ההשפעה המקדמת והמעכבת את התפתחות תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה אפשרה בניית כלי למדריכים הפדגוגיים לקידום תחושה זו בקרב סטודנטים להוראה.

מותר גם אחרת...

מודל שונה לחינוך מוזיקלי

בעקבות מפגש בין שתי קבוצות מוחלשות בחברה הישראלית

ד"ר דן שגיב

מכללת לוינסקי לחינוך

מדינת ישראל, שהוקמה ועוצבה בהתאם לאתוס הציוני והתרבות האירופית, מאופיינת לעתים כתוצר של הקולוניאליזם המערבי, עת הממסד דיכא את שילובם של המהגרים היהודים ממוצא מזרחי בשדרות החברתיות השונות. מארג חברתי זה השתנה מאוד עם ההגירה ההמונית מרוסיה החל משנות התשעים של המאה הקודמת. אוכלוסייה זו נטמעה בחברה ושינתה פניה. אפיונים אלה משתקפים גם בחינוך המוזיקלי, שעוצב אף הוא בהתאם למסורות האירופיות, לרבות בערים ואוכלוסיות שנגיעתם התרבותית לתחום זה מצומצמת מאוד.

על בסיס מחקר אתנוגרפי שנעשה סביב עבודתם של המורים לנגינה בקונסרבטוריונים בישראל, אבקש להתמקד במקרה של קונסרבטוריון הממוקם באחת הערים במרכז הארץ. העיר אודותיה אדון היא בעלת ריכוז גבוה של פשע ועוני ומרבית האוכלוסייה המתגוררת בה היא ממוצא מזרחי. בעיר פועל קונסרבטוריון מצליח וצוות ההוראה במקום הוא רובו ככולו ממוצא רוסי. תזמורת הנשיפה הפועלת במקום נחשבת למצליחה בקנה מידה ארצי, והיא ניצבת במרכז פעילותו של המקום. מהממצאים עולה ששיטות הוראת הנגינה במקום אינן מתיישבות עם המסורת האירופית הנוקשה, ועל אף זאת, המקום מצליח ומשגשג. הצלחתה של התזמורת מסייעת לתלמידים ולהנהלה להילחם על מקומם כשווי ערך בחברה הישראלית ואף תורמת רבות לביטחונם העצמי ולגיבוש זהותם.

בה בעת, עבודתם של המורים ממוצא רוסי במקום עשויה להיות מוערכת בידי הממסד (גם אם הם "הפועלים השחורים" של החינוך המוזיקלי), היות שהם נושאים מטען תרבותי אירופי המסייע בתרבותה של אוכלוסייה הנחשבת מוחלשת. בפרזנטציה אצביע על כך שהמפגש שנוצר בין שתי קבוצות מוחלשות אלה סביב שאלת ההגמוניה התרבותית, מחזק את מעמדם של שניהם ויוצר מודל חינוכי מסוג שונה המבוסס על מטרות וערכים שונים מהמקובל בחינוך המוזיקלי האליטיסטי.

איך כותבים על דגים ממולאים? ייצוגים חושיים בטקסט הספרותי

ד"ר יעל בלבן

מכללת לוינסקי לחינוך

אנו תופסים את העולם באמצעות החושים. בטקסט הספרותי החויות החושיות – טעם, ריח, מגע, מראה וצליל – מיוצגות במילים. אך ייצוגה במילים של חוויה חושית הוא משימה בלתי אפשרית: לא ניתן להעביר במדויק טעם, ריח או מגע על ידי מילים. תיאור החוויה החושית בספרות נאלץ להישען על אופנים שונים של תיווך וייצוג. הקושי לבטא חויות במילים הופך את ייצוג החושים בספרות למורכב וטעון, ומאפשר לייצוגים להפעיל זיכרונות, אסוציאציות והקשרים.

כתיבה על חושים יוצרת קונסטרוקטים המורכבים מיסודות גופניים, רגשיים וטקסטואליים. לדוגמה, המילים "לימון חמוץ" גורמות ליצירת רוק; תיאור של מאכל מקולקל מעורר גועל; ויש הבדל ערכי בין המילים "מתוק" ו"סכריני". תחושות הן אינטימיות, ואילו השפה היא קונבנציונלית: למשמעויות ולהקשרים הכרוכים בייצוגים החושיים יש מרכיבים אישיים וקולקטיביים, מרכיבים אוניברסליים ותרבותיים שמשפיעים אהדדי אלו על אלו.

בהרצאתי אבחן את אופן פעולתם של ייצוגים חושיים בספרות ואת תפקידם ביצירת החוויה האסתטית.

מורכבותם של הייצוגים החושיים מאפשרת להם לפעול בכל רבדי הטקסט הספרותי, מטכניקת הכתיבה עד לחוויית הקריאה ומתחושתו של היחיד ועד להקשרים היסטוריים ופוליטיים רחבים. הדיון ילווה בהדגמות מתוך הספרות העברית והכללית.

Creating Class B: Using a key symbol to become literate in educational discourse

Dr. Lauren Erdreich

Levinsky College of Education

One of the most basic questions in teacher education is how do students transform from holders of disciplinary knowledge into educators? How do they foster an educational orientation to knowledge transmission on the level of identity? This article is based on ethnography of a project for training science and math lecturers in educational practice. Using the anthropological analytical concept of the “key symbol,” I show how literacy in educational discourse is worked out and elaborated around “Class B” – a symbol of progressive educational orientations and practice. Through ethnographic description of the process of becoming literate in educational discourse, we witness how participants created a concept they called “Class B,” around which they clarified not only the meaning of educational language and terms, but also their own relationship and identity with the general ideology of progressive education. The ethnography teaches us that key symbols can be keys to literacy. They open up the locks on the doors into the relationship between knowledge and social practice and facilitate the connection between knowledge and identity. I suggest that the anthropological concept of “key symbol” can be a useful tool for teacher educators.

השפעתם של מסעות הנוער לפולין על האוריינטציה הדמוקרטית של הצעיר הישראלי

לייקי גרוניק

מכללת לוינסקי לחינוך

בסוף שנות ה-80 של המאה ה-20 החלו בתי ספר אחדים בישראל לערוך, ביוזמתם, נסיעות של תלמידים לפולין, עד אשר בשנת 1989 פתח גם משרד החינוך ביוזמות להפעלת מסעות אלה. מדי שנה הולך מספר המשתתפים בהם וגדל. רוב בני הנוער הלוקחים בהם חלק הם כבני 17. המחקרים הדנים במסעות הנוער לפולין אינם מדגישים את סוגיית השפעתם של מסעות אלה על האוריינטציה הדמוקרטית של הצעיר הישראלי המשתתף בהם, כאשר אוריינטציה זו נבחנה על פני רצף של תמיכה בלאומנות גזענית ואנטי-דמוקרטית ועד לתמיכה בערכים סובלניים, ליברליים ואוניברסליים. על בסיס תיאוריית הלמידה החברתית של אלברט בנדורה, לפיה ילדים ומתבגרים רוכשים דפוסי תגובה שלא הכירו קודם לכן, על-ידי חיקוי התנהגותו של מודל, נשאלת השאלה, כיצד משפיעים מסעות הנוער לפולין על האוריינטציה הדמוקרטית של הצעיר הישראלי. שיטת המחקר כללה ראיונות-עומק עם 15 צעירים שנערכו שלוש עד חמש שנים לאחר המסע לפולין, כאשר שליש מהם למדו בבית-ספר ממלכתי, שליש בבית-ספר דתי ושליש בבית-ספר קיבוצי. ממצאי המחקר העידו שאצל מרבית המרואיניים נתפס המסע לפולין כחוויה מעצבת בהקשר הפטרייוטי-ישראלי, אם כי תפיסה זו שינתה לעתים צורתה תחת השפעת דור ההורים כסוכני החיברות המשמעותיים ביותר וכמודל לחיקוי. בהכללה ניתן לומר שהורות "ימנית" חידדה את הפטרייוטיזם בעוד הורות "שמאלנית" עידנה אותו. ממצאים התומכים בגישה לאומנית-גזענית היו בודדים בלבד. מסקנות המחקר הם שמסעות הנוער לפולין מעצימים אצל מרבית המתבגרים את הפן הפטרייוטי-ישראלי, אולם על אף החשיפה למודל גזעני אנטי-דמוקרטי במחנות ההשמדה, לאומנות גזענית נותרה אוריינטציית מיעוט בלבד.

Consolidation time-point in a grapho-motor skill learning task as a predictor of academic achievements in kindergarten and grade two children in concurrent and consecutive years

Mona Julius

Levinsky College of Education

Dr. Esther Adi-Japha

Bar Ilan University

Procedural learning is a core skill that has not been studied yet in the context of academic achievements. In a longitudinal study, procedural learning of 56 children in kindergarten and grade two was assessed using the invented letter task (ILT). The ILT is a simple letter like task, typical of children's activities and is performed on a digitizing tablet. Speed and accuracy of performance were measured at four time points: pre-training (baseline), post-training, 24 hours post-training (consolidation) and two weeks post-training (retention). The acquisition of the ILT demonstrated learning and consolidation enhancement. Writing speed, writing legibility and academic achievements in math were tested concomitantly and the following year. Reading and spelling were assessed the following year as well. Stepwise regression indicated that among the level of performance of the baseline, consolidation and retention testing, the consolidation phase performance showed the highest predictive value. The ILT contributed significantly to the prediction of writing speed in the first and second year and of writing legibility, math, reading and spelling in the second year. Our findings suggest that procedural learning, specifically the consolidation performance assessed using the invented letter task, may be used in early school years to predict later academic achievements.

חווית הלמידה בקהילות מרוחקות: הכשרה להוראה בשלוחת מכללת לוינסקי לחינוך באילת

מיכל שלו ופרופ' יצחק גילת
מכללת לוינסקי לחינוך

המחקר הנוכחי עוסק בסוגיה של למידה-הוראה בקהילות מרוחקות והוא התמקד בבחינת חווית הלמידה של סטודנטיות להוראה בהתמחות לחינוך מיוחד בעיר אילת. בעיר פריפריאלית זו פועל מזה למעלה מ-20 שנה קמפוס, המהווה שלוחה של מכללת לוינסקי לחינוך בתל-אביב. במסגרת הלימודים בקמפוס אילת נלמדים אותם התכנים הנלמדים בהתמחות בחינוך מיוחד בקמפוס בתל אביב, תוך התאמתם לצרכים המיוחדים של העיר אילת. הסטודנטים בקמפוס אילת הלומדים בשנה ג' בהתמחות של החינוך המיוחד, כמו גם עמיתיהם בקמפוס בתל אביב, כותבים "יומן מסע" המתאר את התנסויותיהם במהלך שנת הלימודים השלישית בהכשרתם. בשלב הראשון נותחו יומני המסע של הסטודנטים בקמפוס תל אביב לאלו של קמפוס אילת לאור מספר קריטריונים ונערכה השוואה כמותית. הממצאים הצביעו על התייחסות זהה ב-7 קטגוריות ובמקביל התייחסויות שונות ב-5 קטגוריות נוספות. ההבדלים שנמצאו מצביעים על חוויה לימודית משמעותית ובעלת עצמה רגשית חזקה יותר אצל הסטודנטים בקמפוס אילת מאשר אצל הסטודנטים בקמפוס תל אביב. במטרה להאיר את הממצאים הכמותיים בפרספקטיבה של הקהילה, הם הוצגו לחמישה מרצים ומדריכים ולארבע סטודנטיות מאילת שהתבקשו לשער את הגורמים להבדלים. ניתוח התשובות העלה שלושה הסברים השזורים זה בזה: מאפייניה של העיר אילת כקהילה קטנה, מאפייני ההכשרה להוראה באילת ומאפייני הסטודנטים. ההרצאה תציג את השלכת הממצאים על ההכשרה להוראה.

מחדר משלו לבית משלה - מרחבי כתיבה ויצירה בכתבן הספרותית והמסאית של סופרות ישראליות

ד"ר מירי מילר

מכללת לוינסקי לחינוך

המחקר בוחן תהליכי שימור ושינוי בסביבות העבודה והיצירה (ובכללן- כתיבה) של נשים מול גברים, במרחב הבית, בסיפוריהן של שלוש סופרות ישראליות, רונית מטלון, סביון ליברכט וחנה בת שחר.

תהליכי השימור והשינוי במרחבי העבודה והיצירה של הנשים והגברים בסיפוריהן של שלוש היוצרות נבחנים דרך עדשות של אדריכלות ומגדר. המחקר נשען בעיקר על תפיסותיהם של חוקרים שונים אשר על פיהם עיצוב החלל על ידי נשים פועל על פי עקרונות של קישוריות, דינמיות וחבירה בין נשים, על מנת לשמור על העצמי שלהן הרואה את עיצוב חללי הבית כמכלול אינטראקציות בין החללים לבין האירועים המתרחשים בהם, וכפעילות אנושית, שהגוף תופס בה מקום מרכזי. תפיסות אלה עומדות מול ראייה אדריכלית מסורתית של עיצוב הבית כנשען על מערכות כללים אפריוריות אנדרוצנטריות המשרתות תפיסות פטריארכליות של חיי המשפחה.

המחקר נערך באמצעות שתי קריאות: קריאה הגמונית וקריאה חתרנית.

בשתי הקריאות מתגלה מרחב הבית כמרחב ממוגדר. הקריאה ההגמונית מעלה כי הנשים פועלות במרחבים הציבוריים של הבית ואין להן "חדר משלהן" לכתיבה וליצירה. מנגד, הבית כולל מרחבי עבודה גבריים שמהן הנשים מודרות והם שעתוק של חדרי העבודה במרחב הציבורי. הקריאה החתרנית מגלה כי חלק מן הנשים מעצבות את חללי הבית הללו באורח חושני כחללים גמישים הנענים לצרכיהן המשתנים ומאפשרים יצירה נשית בתוך ההווה המחוברת הדינמית של חיי המשפחה.

פנים אל מול פייסבוק בהכשרת מורים

ד"ר מישל הורוביץ וד"ר אסתי דורון

מכללת לוינסקי לחינוך

רשת פייסבוק חגגה ב-2014 עשור לקיומה. יחד עם זאת, חסרים מחקרים המתייחסים לתרומתה למערכת החינוך בכלל, ולתהליכי הכשרת מורים בפרט. במספר מחקרים נבחן הפוטנציאל הפדגוגי של הרשת כמערכת למידה, ככלי לתקשורת בין מרצים לסטודנטים וככלי להעברת חומרים.

ההיצג מתאר מחקר גישוש שנערך בתשע"ד, ומטרתו הייתה לבחון מהי תרומתה של קבוצת פייסבוק סגורה לתהליכי ההכשרה של פרחי ההוראה בשני תחומי דעת: ספרות ואנגלית להכשרת מורים בתכנית יסודי. מתוך מטרה זו נוסחו שלוש שאלות מחקר העוסקות בתכנים שעולים בקבוצות, בתהליכים שמתרחשים בתוך הקבוצות ובאופן שבו תופסים המשתתפים בקבוצות הפייסבוק את תרומתן להכשרה להוראה. כלי המחקר כללו כלים כמותיים שהתייחסו למספר הסטטוסים, תכיפותם והיוזמה לפרסומם, והכלים האיכותניים כללו ניתוח תוכן של הפרסומים, קבוצות מיקוד עם הסטודנטיות וראיון עם אחת המדריכות הפדגוגיות שהייתה שותפה בקבוצה. אוכלוסיית המחקר כללה 47 סטודנטיות בשנים ב'–ג', 6 מדריכות פדגוגיות ומרצות במכללה, 3 מורות מאמנות, ומדריכה מחוזית לספרות. ההשתתפות היתה על בסיס וולונטרי.

תוצאות המחקר העידו על פעילות ענפה. בסך הכל פורסמו 292 סטטוסים, שנצפו 6,861 פעמים, קיבלו 514 תגובות מילוליות, ו-793 לייקים. נמצאו הבדלים בהיקפי הפעילויות ובייזום הפרסומים בין שתי הקבוצות.

ניתוחי התוכן הניבו ארבע קטגוריות; (א) נושאים אקטואליים המשיקים לחינוך; (ב) היבטים הקשורים לתחום הדעת; (ג) היבטים הקשורים להוראה; (ד) היבטים חברתיים. הניתוחים העידו שבעקבות הפרסומים בפייסבוק עסקו הסטודנטיות בדילמות הקשורות לתפקידן ולזהותן כמורות וכמחנכות ובתהליכי רפלקציה מוגברים. הסטודנטיות בקבוצות המיקוד טענו שהפעילות בפייסבוק שימשה במה להשמעת קולן ולהתחבטות בסוגיות הקשורות לתפקידן כמחנכות, וכן שקבוצות הפייסבוק היוו קבוצות תמיכה והנחייה להתנסויות המעשיות שלהן. המלצתנו היא לשלב קבוצות פייסבוק בתהליכי ההכשרה.

את לא תוכלי להבין! את שחורה, אבל לא שחורה כמונו!

ד"ר סיגל אופנהיים-שחר

מכללת לוינסקי לחינוך

נערות מ'אוכלוסיות מתויגות' 'עושות' סוגים שונים של זהות כ'מפגן של כוח', וכדי לחזק לעצמן תחושת ערך. תגובה זו ליחסי כוח מורכבים, עשויה להשפיע על מידת הסכמתן של נערות לתהליכי התערבות המכוונים להנגשת סוגים שונים של תמיכה. במחקר זה נבחן לעומק דיאלוג שנערות מקיימות עם ובמסגרת של תהליך סדנאי שמטרתו קידום וחיזוק שאיפה תעסוקתית. הדיאלוג מתמקד בהשוואה בין שתי תגובות של הפגנת כוח באמצעות עשיית "זהות אתנית". תגובות המתרגמות לשתי אסטרטגיות דומיננטיות של התנגדות: 'הבסה עצמית' מול התנגדות 'מעצבת שינוי', והן מתכתבות עם שני נרטיבים של התנגדות המתוארים בשדה התיאורטי העוסק בעבודה עם פרטים החווים דיכוי, ובמיוחד עם נערות.

מחקר פעולה זה מבוסס על פועלה הכפול של 'אשת מעשה' שהיא גם מנחת הסדנה וגם החוקרת. הדיאלוג הסדנאי בן 22 המפגשים נערך עם נערות (34 נערות בנות 16-18, בנות למשפחות מהגרות דור שני מאתיופיה, ודור שלישי ממשפחות מהגרות מארצות המזרח), בתוך מסגרת של שלוש סדנאות שהתקיימו ב-2009 במסגרות של "בתים חמים", בעיירה דרומית, בעיירה צפונית ובעיר במרכז הארץ. הנתונים נאספו בעזרת ראיון חצי מובנה לפני ואחרי הסדנה, וכן מתוך יומן שדה שליווה את התהליך. מסקנות מחקר זה מחזקות את האפשרות להבנה תיאורטית נוספת של תגובת Resistance. הבנה שעשויה לבאר את האופן שבו נערות רואות את האפשרות שלהן לקחת כוח בתוך מערכת יחסי כוח מובנית. כוחה של הבנה זו ישים כאשר מבררים את האופן שבו מתעצבים ופועלים תהליכי התערבות חינוכיים-טיפוליים, אשר מכוונים לתמוך ולחזק ונמצאים לעתים מחלישים, מבלי דעת. בו-זמנית היא עשויה לחזק אותן לקראת משא ומתן נעתר לתכנים של תהליך ההתערבות.

קבוצות ברשת החברתית-מקצועית "שלובים"

ד"ר סמדר בר-טל וד"ר תמי זייפרט

מכללת לוינסקי לחינוך

רשת "שלובים" היא רשת חברתית מקצועית של מכון מופ"ת למורי-מורים ולכל העוסקים בחינוך. רשתות חברתיות מתייחסות למידע מקוון שנוצר על ידי הציבור, בשונה מחומר שנוצר על ידי כותבים מקצועיים, עיתונאים או אמצעי התקשורת. דו"ח Horizon 2014 מצביע על השינוי שיחול בשנים הקרובות בדרך התקשורת בין אנשים. הדו"ח מדגיש את הבנת הדרך בה הרשת ניתנת לשילוב בתהליכי למידה חברתיים, שהיא מיומנות חיונית למורים ותכניות ההכשרה חייבות לכלול מיומנות שימוש ברשת החברתית לצרכי הוראה. בשנת 2014 נערך מחקר במטרה לבדוק, לאפיין ולתאר את מה שהתרחש בקבוצות ברשת "שלובים", את דרכי השימוש ברשת ואת תרומתה להתפתחות המקצועית של משתתפיה במהלך שלוש שנות קיומה.

שיטת המחקר מבוססת על שילוב הגישות האיכותנית-פנומנולוגית והכמותית. הנתונים נאספו באמצעות עשרה ראיונות עומק פתוחים וחצי מובנים, בקבוצת מיקוד של מובילי הרשת ומשתתפי הרשת, ניתוח תוכן של כתבות, הודעות מסרים, שאלון סקר למשתתפים וניתוח נתונים כמותיים על פעילות הקבוצות.

ממצאי המחקר מתייחסים לפעילותם של 2,200 חברים ב-152 קבוצות סגורות ופתוחות. מהממצאים עולה פרופיל של יחס בין קבוצות סגורות ופתוחות ותפקידם של מנהלי הקבוצות כמקדמים או כבולמים את התפתחות הקבוצה. ניתוח הראיונות ואפיון פרופיל הקבוצות מצביעים על מאפיינים תיאוריים של הקבוצות, על דפוסי פעילות של המנהל ושל החברים בקבוצה. כמו כן עלה מהראיונות עם מובילי הקבוצות המוצלחות ומדיווחי 48 חברי הרשת שהשיבו לסקר, כי למטרות פתיחת הקבוצות, לסוגי התכנים המועלים בהן ולהשתתפות בקבוצות ישנה תרומה להתפתחות המקצועית של מורי המורים.

תרומתו של המחקר הובילה להבנת חשיבות הקבוצות ברשת חברתית מקצועית, פעילות ראשי הקבוצה וחבריה, דפוסי העבודה והחלטה על פתיחתן או סגירתן בפני חברי הרשת. נמצא כי פעילות אינטנסיבית מתבצעת בעיקרה בקבוצות הסגורות. תרומה נוספת היא הבנת מיקומה, פעילותה ותפקידה של רשת "שלובים" כסביבה תומכת ומלווה במערכת החינוך בישראל בכלל ובמערכת הכשרת המורים בפרט.

האם "בעזרת השם" עשוי להיחשב לכתיבה אקדמית?

ד"ר עינב ארגמן

מכללת לוינסקי לחינוך

לכתיבה אקדמית יש כללים מוסכמים. כך, למשל, מאחר שעניינו של הטקסט האקדמי הינו מסירת עובדות, שפתו שְׁמַנִּית, אובייקטיבית, אימפרסונלית ומכילה מילות דיווח. אמצעים לשונים אלה "מציגים עולם יציב [...] המאפשר התבוננות, חקירה ומדידה" (לבנת, 2010, עמ' 62). בנוסף, הכתיבה האקדמית נעה בין תואם (הפגנת בקיאות בספרות המחקר, אזכור טענות של אחרים והצבעה על השתלבות בידע קיים תוך אימוץ עמדת ענווה), לחידוש. לכתיבה יש אופי ציבורי; היא מכוונת לקהילה של חוקרים עמיתים, השופטים אותה ועושים בה שימוש בהוראה ובמחקר. לפיכך, משובצים בה ביטויי הסתייגות וספק, בהבנה כי תהליך המדווח כעת עשוי להשתנות בעתיד. לבסוף, כתיבה אקדמית היא כרונולוגית: התקדמות לוגית לשם הבנת התופעה הנחקרת, בשלבים הנבנים זה על זה.

בשנים 2012-2014 קלטה מכללת לוינסקי לחינוך סטודנטיות חרדיות, שביקשו להשלים לימודים לקראת תואר ראשון. ההרצאה הנוכחית מתבססת על מחקר איכותני שביקש לבחון סוציאליזציה של הסטודנטיות למוסד האקדמי בפן מסוים – אופן הכתיבה שלהן בעבודות סמינריון. נותחו מקטעים בהם שולבה שפה דתית בכתיבה האקדמית - מקומות שבהם, על פניו, הסטודנטיות חרגו מדפוסי הכתיבה המקובלים. המקטעים נבחנו לאור השאלות: באיזה פרק של עבודת הסמינריון שפה דתית מופיעה? מה תפקידה? האם המקומות והתפקידים תואמים לכללי הכתיבה האקדמית או נבדלים מהם?

ממצאי המחקר מראים כי שפה דתית הופיעה בהתאמה לתפקיד הפרקים שבהם נגלתה (למשל, ב'דיון ומסקנות' היא היוותה חלק מההמלצות לפעולות המשך); השפה הדתית ענתה גם למוסכמות הכתיבה האקדמית. המחקר מעלה שאלות לגבי קבוצות דתיות, תרבותיות אחרות: האם נקבל חריגות בכתיבה שלהם, כל זמן שאלה יענו לכללי הכתיבה האקדמיים? ואם כן - מה יגדיר את גבולות הסוגה?

לבנת, ז' (2010). הרטוריקה של המאמר המדעי. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן.

תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה כמנבאת שחיקה בקרב מתמחים להוראה בשנת הסטאז'

ד"ר עינת ברכה

מכללת לוינסקי לחינוך

מקצוע ההוראה נתפס כמורכב בקרב מתמחים וגורם לשחיקה ולנשירה כבר בתחילת שנת ההתמחות, שמציבה בפני המתמחים אתגרים וקשיים רבים. תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה (תקומ"ה), שמהווה משאב פנימי, יכולה לסייע למתמחים להתמודד עם קשייהם ואף למנוע שחיקה. מטרת המחקר היא לבדוק את הקשר בין תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה על שלושת מרכיביה, לבין רמת השחיקה וכן לחשוף את הגורמים המקדמים והמעכבים פיתוח תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה בזיקה לשחיקה. כל זאת במחקר משולב בקרב 144 מתמחים בשנת הסטאז', אשר השיבו לשאלון תקומ"ה ולשאלון שחיקה. כמו כן נערך ראיון חצי מובנה עם 14 מרואיינים.

הממצאים הכמותיים מצביעים על רמה גבוהה של תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה ועל רמה בינונית-נמוכה של שחיקה בקרב המתמחים ועל קשר שלילי ביניהן. בחלק האיכותני נמצאו ביטויים המעידים על רמה גבוהה של תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה, בהתייחס לארבעת תחומי הקשיים המאפיינים את שנת ההתמחות וביטויים המעידים על תחושת השחיקה. תחומים אלה נמצאו בעת ובעונה אחת כמקדמים או כמעכבים את תחושת הקוהרנטיות במצבי הוראה.

ניתן לומר כי תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה מהווה משאב התמודדות במצבי הוראה ועשויה למנוע את התפתחות רמת השחיקה בקרב מתמחים. נבנה מודל המאפשר בניית תכנית התערבות לביסוס תחושת קוהרנטיות במצבי הוראה כמשאב התמודדות בקרב מתמחים בהוראה.

סגנון התקשרות, זוגיות, מסוגלות הורית ובעיות התנהגות של ילדים

ד"ר עינת סקרה אטר
מכללת לוינסקי לחינוך

הבנת הגורמים המשפחתיים העומדים בבסיס בעיות התנהגות של ילדים היא בעלת חשיבות רבה ביצירת תכניות התערבות מניעתיות וטיפוליות מוקדמות ויעילות בבעיות אלו. יחסי קירבה זוגיים ותחושת מסוגלות הורית נמצאו תורמים להתפתחות קוגניטיבית, רגשית וחברתית של ילדים. עד היום נערכו מספר מצומצם של מחקרים על השפעת גורמי התקשרות, פתיחות ואמון ביחסים הזוגיים של ההורים על חוויית המסוגלות ההורית, וכיצד אלה משפיעים על בעיות התנהגות של ילדים, בפרט בקרב פעוטות. המחקר הנוכחי בוחן את הקשר בין סגנון התקשרות של אמהות לבין רמת הקרבה, הפתיחות והחודרנות (קנאות וחרדת נטישה) שלהן בקשר הזוגי, את השפעת אלה על תפיסת המסוגלות ההורית שלהן, ואת השפעת תפיסת המסוגלות ההורית שלהן על תפיסתן את בעיות ההתנהגות של ילדיהן. במחקר הכמותי הועברו שאלוני דיווח עצמי ל-104 אמהות נשואות בעלות ילד יחיד. במחקר נמצא שסגנון התקשרות חרד קשור לרמת חודרנות גבוהה בקשר הזוגי וסגנון התקשרות נמנע קשור לרמת פתיחות וקירבה נמוכות ולרמת חודרנות גבוהה בקשר הזוגי. רמת מסוגלות הורית נמצאה קשורה בקשר שלילי לחודרנות, להתקשרות חרדה ולבעיות התנהגות של ילדים, וקשורה בקשר חיובי לרמת פתיחות וקירבה בקשר. מבחינת השלכות הממצאים על מוקדי התערבות טיפולית בבעיות התנהגות של ילדים, נראה שהתמקדות בשיפור רמת האמון, הקרבה, והפתיחות ביחסי ההורים עשויה להוביל לעליה בתחושת המסוגלות ההורית של אמהות, וזו בתורה עשויה להפחית את בעיות ההתנהגות של ילדיהן.

דפוסי שינוי והתפתחות בתפיסות של סטודנטיות את הקשר גננת-הורה במסגרת הקורס "עבודה עם הורים"

ד"ר עינת קרן ואיריס לוי
מכללת לוינסקי לחינוך

המחקר הנוכחי התמקד בבחינת התפתחות תפיסותיהן של סטודנטיות באשר למשמעות הקשר גננת-הורה, במסגרת הקורס "עבודה עם הורים". מטרת המחקר הייתה לבחון האם חלו שינויים בתפיסותיהן של הסטודנטיות את הקשר גננת-הורה בעקבות השתתפותן בקורס בנושא עבודה עם הורים הנלמד בחוג לגיל הרך במכללה.

עבודה עם הורים הינה המרכיב המסובך והקשה ביותר בתפקיד הגננת. הקשיים הקיימים מביאים לא אחת לראייה סטריאוטיפית של "הורים" ולהסלמה בתחושת התסכול המתגלמות באיכות יחסים טעונה ומתוחה. חוקרים אומרים כי התייחסותן הרגשית של מרבית הגננות לקשר זה הינה מורכבת וטעונה, דבר המקשה עליהן לפתח יחסים יעילים ומתגמלים עם ההורים.

במחקר הנוכחי לקחו חלק 33 סטודנטיות שהשתתפו בקורס סמסטריאלי "עבודה עם הורים" בשנת תשע"ג. בתחילת הקורס (זמן 1) התבקשו הסטודנטיות לצייר את הקשר גננת-הורה ולכתוב תיאור מילולי לציורן. בקשה זו חזרה על עצמה בסוף הקורס (זמן 2). בנוסף, בזמן 2 התבקשו הסטודנטיות להתייחס באופן רפלקטיבי להשוואה בין הציורים והתיאורים המילוליים שסיפקו בשני הזמנים.

ניתוח צורני ותוכני של תוצרי הסטודנטיות העלה שלושה דפוסי התפתחות ושינוי מרכזיים. הדפוס הראשון הדגים מהלך שינוי מתפיסה שלילית של הקשר לתפיסה חיובית. דפוס זה אפיין את מרבית המשתתפות ($n=16$). נמצא, כי המשתתפות לדפוס זה תיארו מהלך שינוי הכרוך בעלייה באמפטיה, בהעצמת תחושת המנהיגות, ברכישת כלים ובראייה מערכתית רחבה. הדפוס השני הדגים מהלך שינוי מתפיסה חיובית אידילית לתפיסה מורכבת יותר של הקשר ($n=8$). הדפוס השלישי התאפיין בשינוי מתפיסה שלילית של היחסים לתפיסה מורכבת של הקשר ($n=5$). ממצאי המחקר מספקים עדות לתהליכי התפתחות ושינוי בתפיסות של סטודנטיות את הקשר הורה-גננת כתוצאה מחשיפה לידע בתחום ולהקניית כלים ליצירת קשר פורה וחיובי.

השפעתה של תכנית אימונים על מרכיבי תנועה. מקרה של שחקני טניס שולחן עם מוגבלות שכלית, המשתתפים במשחקי ספיישל אולימפיקס

ענבל בכר

מכללת לוינסקי לחינוך

אנשים עם מוגבלות שכלית מאופיינים לעתים גם במגבלות פיזיות, שבאות לידי ביטוי הן בחיי היום יום והן בפעילויות ספורטיביות מסוגים שונים. קשיים אלו עלולים להשפיע על תחומים נוספים: רגשיים, קוגניטיביים, חברתיים. לכן, עבודה בתחום הפעילות הגופנית עשויה לסייע בכל אחד מהתחומים המפורטים.

מחקרים מעטים נערכו בתחום ה-SO. חלקם התמקדו בהשפעה הפיזיולוגית והבריאותית, וחלקם באיכות חייהם של המשתתפים. בתחום טניס השולחן בחינוך מיוחד בכלל, וב-SO בפרט, נערכו מחקרים ספורים, אך הם אינם קשורים לבניית תכנית אימונים ולבדיקת השפעתה על יכולותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית.

מטרות המחקר הינן בדיקת השפעת תכנית אימונים אינטגרטיבית לשחקני טניס שולחן המשתתפים ב-SO על ארבע מיומנויות של מרכיבי תנועה: קשר עין-יד, שיווי משקל, ויסות כוח וקואורדינציה, כמו גם פיתוח מבחן תקף לבדיקת ארבע מיומנויות אלה. בהרצאה יוצגו ממצאים ראשוניים וייערך דיון במשמעותם.

עיסוק בדיאטה בקרב נערות

ד"ר ענת כורם

מכללת לוינסקי לחינוך

נתונים רבים מצביעים על כך שמספר רב של נערות מתבגרות עוסקות בדיאטה. מטרתו של המחקר הייתה להבין טוב יותר את התופעה ואת השלכותיה על המישור הרגשי ועל המישור החברתי. היות שבגיל ההתבגרות מתרחשים שינויים בתפיסה העצמית וביחסים עם קבוצת השווים, ביקשנו לבחון אם קיים קשר בין העיסוק בדיאטה בקרב נערות לבין דימוי עצמי והתנהגות אסרטיבית. במחקר לקחו חלק 107 נערות בנות 14-15, אשר מילאו שאלון בן שלושה חלקים. חלקו הראשון נועד לאתר את אלו העוסקות בדיאטה. שני החלקים האחרים בדקו דימוי עצמי והתנהגות אסרטיבית. נמצא שבנות העוסקות בדיאטה מאופיינות בדימוי עצמי נמוך יותר ובאסרטיביות נמוכה יותר מאלו שאינן עוסקות בדיאטה. ההרצאה תתייחס למשמעות הממצאים בהקשר להתפתחות התפיסה העצמית של הנערות ולהשלכות על העשייה החינוכית.

המחקר נערך בחשיבה משותפת עם ד"ר חנה אולמן מהאוניברסיטה העברית.

מודל נתיב לתיאור הגורמים הקשורים לקריאות ולמהירות הכתיבה הידנית

בקרב תלמידי כיתות ג'

ד"ר ענת פרישמן שטרית

מכללת לוינסקי לחינוך

כתיבה שוטפת וקריאה חיוניים לתפקוד אקדמי ולהשתתפות בתחומי עיסוק שונים. לפיכך, המדדים המרכזיים להערכת הכתיבה הם מהירות וקריאות. מחקרים בדקו את הקשרים בין המרכיבים שצוינו לבין מיומנות הכתיבה הידנית. אולם, טרם נערך מחקר שכלל את מכלול המרכיבים, כבסיס לבניית מודל להסבר תהליך ההוצאה לפועל של הכתיבה הידנית. מטרת המחקר הינן בניית מודל נתיב היררכי להסבר ההשפעות של מרכיבים שפתיים, קוגניטיביים, סנסו-מוטוריים וארגונומיים, על מהירות וקריאות כתב-היד.

202 תלמידי כיתה ג' בני 8.1-9.9 שנים, שלמדו בישראל מכיתה א', ולא קיבלו שירותי חינוך מיוחד השתתפו במחקר. הם השיבו באופן פרטני לשאלונים הבוחנים את התפקודים הרלוונטיים. הממצאים מצביעים כי מכלול המרכיבים הסבירו 39%-45% מהשונות במהירות ובקריאות כתב-היד. בנוסף, נמצאו מספר רמות השפעה; ברמה 1 - קשב ושטף הכתיבה; ברמה 2 - מדדי רצף אצבעות ומהירות שיום; ברמה 3 - במודל להסבר השונות במהירות מדד אופן ההעתיקה, ובמודל הקריאות מדדי הדיוק המוטורי, והזיכרון האורתוגרפי וכן מהירות הכתיבה.

ממצאי המחקר הראו שככל שמתקדמים במודל, המרכיבים בכל רמת השפעה הופכים אינטגרטיביים יותר, כלומר, ביצועם דורש אינטגרציה בין מרכיבים תפקודיים רבים יותר. כמו כן עולה, שלמהירות הכתיבה השפעה על קריאות כתב היד. ממצאים אלו תורמים להבנה התיאורטית של תהליך הכתיבה הידנית. בנוסף, מהממצאים ניתן לשער שבטיפול בילדים המתקשים בכתיבה, לא מספיק להעריך ולהתערב במיומנויות ספציפיות, אלא צריך לעבוד על כלל המרכיבים העומדים בבסיס הכתיבה.

ייתכן שבקרב תלמידי כיתה ג' האוטומטיות בכתיבה טרם הושלמה, ולכן יש לבחון את המודל גם באוכלוסייה בוגרת יותר. בנוסף, אוכלוסיית המחקר היתה נורמטיבית, וייתכן שכיווני ההשפעה שונים בקרב אוכלוסייה המתקשה בכתיבה.

מחקר זה הוא חלק מעבודת הדוקטורט של ד"ר ענת פרישמן שטרית, שנערך בבית הספר לריפוי בעיסוק של הדסה והאוניברסיטה העברית בהנחיית ד"ר נעמי וינטראוב.

כל ההתחלות - בין רשימה לספר

ד"ר רוחמה אלבג

מכללת לוינסקי לחינוך

בימים אלה יצא לאור ספרי "אל המקום – בדרכים בעקבות ספרים". הספר מסכם מסעות רבי עניין, שערכתי במהלך למעלה מעשור ברחבי אוקראינה, רוסיה הלבנה, פולין וליטא. במקורם היו אלה סמינרים לימודיים שעסקו ביוצרים מרכזיים בתרבות העברית ביוזמתו של בית עגנון בירושלים. עבורי היה זה סיכום מהלך, שהחל מיד עם הגשת הדוקטורט שעסק ביצירתו של ש"י עגנון. המסע הראשון נערך בבוצ'אץ', באזור שבעבר היה גליציה המזרחית ומבחינתי היה זה אך טבעי לצאת אל המקום שבו חי ופעל הסופר ולבדוק את גבולותיהן של היצירות ומגען עם המציאות.

מאז החלה כתיבה אינטנסיבית שליוותה את המסעות הללו, מתוך רצון לשתף קהל קוראים רחב יותר וגם מתוך רצון למפות את התרבות העברית באזורים שזה עתה התאפשרה גישה אליהם (עם התפרקות ברית המועצות ב-1991). הרקע התיאורטי עליו התבססתי במהלך הסמינרים הללו התמקד במחקרים היסטוריים, בספרי קהילה, במסמכים ובמחקרים העוסקים בחקר השואה וכמובן ביצירות ספרות של כשלושים יוצרים. לכל אחד מהיוצרים הוקדש ביקור בעיירת הולדתו או בעיר עליה כתב ובה תיאר את חיי הקהילה ועלילותיה.

המסע שהתמקד כאמור בשרידי העולם היהודי העשיר קיבל במה מיוחדת במינה במוסף "תרבות וספרות" של עיתון הארץ, ולמעלה מחמש-עשרה רשימות התפרסמו בו כולל צילומים צבעוניים. לימים, המפעל המקיף הזה, תבע התייחסות מחקרית ואקדמית, לא מעט בזכות פנייתם של אנשי רוח וחוקרים שדרבנו אותי להרחיב את היריעה. לפני כארבע שנים התחלתי לעבד את כל הרשימות לכלל מחקרים אקדמיים וכל רשימה זכתה לכיסוי מחקרי מלא, כולל בדיקה מדוקדקת של חומר תיעודי ומחקרים עדכניים (לאו דווקא ספרותיים), אגב הסתמכות על חומרים בפולנית, אידיש ורוסית כולל גישה למוזיאונים ברחבי ברית המועצות לשעבר, שסייעו לי במציאת נתונים וצילומים נדירים, שהרחיבו והעמיקו את היריעה של כל פרק.

בספר (שיוצג במליאה), נבחרו ארבעה-עשר פרקים ובכוונתי להציג את המעבר מן הרשימה העיתונאית, שהיא קצרה בהיקפה ואיננה דורשת הפניות מחקריות, למאמר העומד בכל תקני המחקר האקדמי ועם זאת שומר על חיוניותו של הכתוב.

”הבובה מביאה איתה להוראה משהו שהגננת לבד לא יכולה להביא”

תרומת השימוש בבובת תיאטרון ככלי תיווך לעבודה עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים בגן הילדים

ד”ר רונית רמר

מכללת לוינסקי לחינוך

אנשי חינוך מחפשים באופן עקבי שיטות מתודולוגיות ודרכי הוראה המותאמות להיבטים התפתחותיים של ילדים צעירים, אשר יוצרות לצד למידה משמעותית גם מוטיבציה והנאה. למרות שהאפקטיביות של בובות תיאטרון בגיל הרך הוכחה בתחומים קליניים ותקשורתיים, מעטה היא הספרות המחקרית העוסקת בשימוש בבובות תיאטרון כאסטרטגיה ללמידה, וכן חסרה מתודה מבוססת של מדידה והערכה בתחום זה.

בהרצאה יוצגו חלק מממצאיו של מחקר רחב אשר בחן את השפעתה של תכנית התערבות בשילוב בובת תיאטרון על אסטרטגיות התיווך של סטודנטיות לחינוך ועל הנעה ללמידה והישגים בתחום ניצני אוריינות של ילדי גן בחינוך המיוחד ובחינוך הרגיל.

במחקר השתתפו 140 ילדים בני 5-6: מחציתם מגני חובה בחינוך המיוחד עם בעיות שפה ולמידה ומחציתם מגני החינוך הרגיל. כן השתתפו במחקר 18 סטודנטיות לחינוך שהפעילו תכנית התערבות בת 4 יחידות לימוד בתחום האוריינות. כל סטודנטית לימדה 2 קבוצות: ניסוי וביקורת. בקבוצת הניסוי שילבה הסטודנטית בובת תיאטרון.

בהרצאה אתמקד באחת ממטרות המחקר הרחב, שבאה להעריך את השימוש בבובה ככלי תיווך לילדי הגן הרגיל והמיוחד מנקודת מבטן של הסטודנטיות המתווכות לאחר תכנית התערבות. הערכה זו נבדקה באמצעות ראיונות אישיים אותם קיימה עורכת המחקר עם כל אחת מהמתווכות. מהראיונות עלה כי, המתווכות ראו בבובה כלי תיווך יעיל המותאם להיבטים התפתחותיים של ילדים צעירים, דרכו ניתן היה להתייחס לתחומים קוגניטיביים, רגשיים וחברתיים. תיווך עם בובה איפשר למידה דרך מספר חושים, ובשל כך היה יעיל בעבודה עם ילדים בעלי קשיים. בעת תיווך עם בובה עלתה מידת שיתוף הפעולה של הילדים, העניין והקשב שלהם גברו, ובלטה מעורבותם באינטראקציה הלימודית. התיווך עם הבובה תרם לביטחון העצמי ולתחושת המקצועיות של המתווכות. בעת התיווך עם הבובה הרגישו המתווכות שהן מלמדות באופן ברור, הביטחון העצמי שלהן גבוה והן מעניינות ואטרקטיביות. דרך הבובה הן הצליחו ליצור בזמן קצר יחסית קשר אישי קרוב עם הילדים.

לממצאים אלה תרומה יישומית בהצגת האפקטיביות של בובת תיאטרון ככלי תיווך לילדי גן, וכדרך אלטרנטיבית להעצמת תחושה של מסוגלות בהוראה ויכולת הכלה אצל אנשי חינוך בעיקר מול ילדים בעלי צרכים מיוחדים.

מרחבי חשיבה בלמידה ובהוראה

ד"ר רינת חלאבי וד"ר רינת גולן

מכללת לוינסקי לחינוך

בשיתוף עם ד"ר מלכה שנוולד וד"ר נאוה אזהרי

מכללת תלפיות

בשנים האחרונות נעשים מאמצים לעודד תשומת לב לטיפול חשיבה בבתי הספר ולהשקיע במחקרים ותכניות מעשיות שנועדו לסייע לתלמידים לחשוב טוב יותר. מסמך המזכירות הפדגוגית (2009) קורא להתמקד בהנחיה ובהכוונה של תהליכי הלמידה והחשיבה, לעורר את הסקרנות הטבעית של התלמידים ולהביא לידי ביטוי את יכולתם. ההנחה היא כי קידום כישורי החשיבה מסדר גבוה בבית הספר מתייחס לשימוש בשפת חשיבה והיכרות עם מאפייניה, וכי הוראה לשם הבנה מסייעת בארגון התכנים, בשאלות מהותיות ובמחקר עתיר חשיבה. מסיבה זו טיפוח ההבנה והחשיבה הפך לאחד מן היעדים המרכזיים הנמצאים על סדר היום של צוותי ההכשרה במכללות להוראה.

מחקר פעולה זה, בודק כיצד ניתן לסייע לסטודנטיות המתכשרות להוראה לתכנן מערכי שיעור ולהורות בפועל שיעורים שמכוונים לפיתוח חשיבה מסדר גבוה בעזרת שפת תשאל מיוחדת, ובכך לאפשר ללומדים להיות שותפים פעילים וחושבים בשיעור.

במחקר השתתפו 30 סטודנטיות מקרב מתכשרות להוראה במסלול העל יסודי בשלושה תחומי דעת: תנ"ך, מתמטיקה ועברית. איסוף הנתונים התבסס על תלקיטי הסטודנטיות, תצפיות בשיעוריהן, פרוטוקולים של ישיבות צוות, קבוצות מיקוד ושיחות משוב. בשלב הראשון זוהתה הבעיה – הקושי לתכנן שיעורים המבוססים על הבנה ושיח אמיתי ושיתופי. בשלב השני נערך מיפוי קשיי הסטודנטיות. בשלב השלישי פותח כלי לחיבור שאלות – טקסונומיה חדשה כוללת שלושה מרכיבים – "מרחבי חשיבה" – להפקת שאלות מעודדות חשיבה בשיעורים. המרחב האחד הוא מרחב הטקסט ובו שאלות ברמות חשיבה הנוגעות לטקסט, המרחב השני הוא המרחב האישי המכוון את הלומד להתבוננות פנימית ולבחינת עולמו והמרחב השלישי – מרחב הדיאלוג הכולל שאלות הדורשות התבוננות בטקסט מנקודת מבט אישית.

הסטודנטיות שהשתתפו במחקר דיווחו כי הטקסונומיה סייעה להן בבניית מערכי השיעור, וכי היא תרמה לחשיבה ולהבנת עומק התכנים בשיעורים שבהם הן השתמשו בטקסונומיה. לאור הממצאים, מומלץ לנסות את הטקסונומיה בתחומי דעת נוספים ובשכבות גיל שונות ובכך לטפח את החשיבה בקרב הלומדים ולסייע להם להבין את התכנים הנלמדים לעומקם.

התפתחות "שפת הזהות המקצועית" בשלהי ההכשרה להוראה ובשלב המורה החדש

ד"ר שרי סלונים, ד"ר צור לוי וד"ר סיגל חן
מכללת לוינסקי לחינוך

מטרת המחקר היא לבחון תפיסות סטודנטים בשלהי ההכשרה להוראה ובשלב המורה החדש בנושאים של זהות מקצועית, ידע ומיומנויות. לתפיסתנו, הזהות המקצועית נבנית בשלב הלמידה וההכשרה על בסיס ידע עיוני ומעשי, כאשר המתכשר להוראה הוא משתתף פעיל בעיצוב זהותו והתפתחותו. בספרות המקצועית יש המייחסים לתהליך התפתחות זה מבנה רציף, בעל אופי היררכי. אנו מבכרים לראות את ההתפתחות המקצועית כתהליך ספיראלי, ומציעים להתבונן על תהליך ההכשרה במונחים של "התפתחות שפת הזהות המקצועית".

המחקר משלב מתודולוגיה כמותית עם מתודולוגיה איכותית. החלק הכמותי מתבסס על שאלון עמדות סגור, והחלק האיכותני מתבסס על שאלון חצי מובנה. המדגם כולל 410 משתתפים הנמצאים בשלבים שונים של הכניסה להוראה – סטודנטים מסיימי שנה ג', סטודנטים מההסבות לקראת הסטאז', סטאז'רים ומורים חדשים.

התפיסות שנבדקו בנושא של זהות מקצועית עסקו הן בתפיסות המקצועיות לגבי טיבה של ההוראה והן במוטיבציה לעסוק בהוראה. בתחום הידע הרלוונטי להוראה נבדקו הידע הדידקטי הקשור לתחום הדעת, וכן ידע אודות תהליכים פסיכולוגיים וחברתיים. בנוסף נשאלו המשתתפים אודות מיומנויות כלליות של הוראה וניהול כיתה, וכן על היכולות שלהם כמורים חוקרים.

ממצאי המחקר מעידים על ירידה משמעותית במוטיבציה לעסוק בהוראה בשנה ד' לעומת שנה ג' ושלב המורה החדש. כמו כן, נמצא שמורים חדשים מעריכים את הידע המקצועי שלהם במידה פחותה מסטודנטים בשנה ג'. לעומת זאת, התפיסה העצמית של היות בעלי מיומנויות מקצועיות גבוהות עולה באופן מובהק משנה ג' ל-ד', ונשארת יציבה במעבר לשלב המורה חדש.

הממצאים לגבי הזהות והידע מתיישבים עם ראייה ספיראלית של ההתפתחות המקצועית, בעוד התפיסות של מיומנויות ההוראה מתנהגות כרצף. ניתן להקביל זאת לתהליך התפתחות שפה אצל ילדים, שבו עלייה רציפה במיומנויות דיבור ספציפיות מביאה לתנודתיות ביכולת הכוללת של שימוש בשפה.

מטה אנליזה של מחקרי זיכרון עבודה וזיכרון מרומז בקרב אוכלוסיות בעלות מוגבלות שכלית: מוגבלות שכלית ללא אטיולוגיה ספציפית, תסמונת דאון ותסמונת ויליאמס, בהשוואה לבעלי ההתפתחות התקינה

ד"ר שרית שטיין

מכללת לוינסקי לחינוך

מנחים: פרופסור ליפשיץ-והב

פרופסור אלי וקיל

אוניברסיטת בר אילן

במחקר הנוכחי נערכה מטה-אנליזה של מחקרי זיכרון באוכלוסייה בעלת מוגבלות שכלית, המתחלקת לשני חלקים. האחד, עוסק במטה אנליזה של מערכת זיכרון העבודה (Working memory) והשני במערכת הזיכרון המרומז (Implicit memory). אוכלוסיית המחקר כוללת שלוש קבוצות של נבדקים בעלי מוגבלות שכלית (Intellectual disability): בעלי מוגבלות שכלית ללא אטיולוגיה ספציפית (Nonspecific etiology), בעלי תסמונת דאון (Down syndrome) ובעלי תסמונת ויליאמס (Williams syndrome).

מטרת המחקר העיקרית הייתה לבדוק, האם קיימים הבדלים בתפקודי הזיכרון של בעלי המוגבלות השכלית, לבין בעלי ההתפתחות התקינה, תוך בחינת תרומתם האפשרית של משתנים ממתנים פוטנציאליים, הקשורים בנבדקים (גיל ואטיולוגיה), ובמטלה (רכיב הזיכרון, סוג המטלה, רמת הבקרה המודאליות). מטרה נוספת וחשובה הייתה, לבדוק האם קיימים הבדלים בין בעלי המוגבלות השכלית (DS, WS, NSE) ובעלי ההתפתחות התקינה בין ובתוך רכיבי מערכות הזיכרון השונים. מטרת אלו משקפות שתי תמורות חשובות, שחלו בעולם המחקר, החל משנות ה-90 - הראשונה הינה ההמשגה המחודשת של זיכרון העבודה והזיכרון ארוך הטווח, והאחרת הינה התעניינות גוברת בחקר האטיולוגיות השונות הקשורות במוגבלות השכלית. השילוב בין התמורות והידע שהצטבר בשני תחומים אלו, הביא לכמות גדולה של מחקרים קוגניטיביים, לרבות מחקרי זיכרון, המספקים תוצאות מעורבות ואף סותרות אודות תפקודי הזיכרון השונים של בעלי המוגבלות השכלית. מכאן, המחקר הנוכחי התבצע בשיטת המטה אנליזה, במטרה להגיע למסקנות כוללות ומכלילות אודות תפקודי זיכרון העבודה והזיכרון המרומז של בעלי המוגבלות השכלית, תוך זיהוי תהליכים התפתחותיים ספציפיים, המעורבים ביצירת הפרופיל הקוגניטיבי של קבוצות שונות בעלות מוגבלות שכלית.

בניית מסד הנתונים לעריכת כל מטה אנליזה (זיכרון עבודה וזיכרון מרומז), נעשה לאחר איתורם של המחקרים במאגרי המידע השונים בשנים 1990-2012, בהתאם לקריטריונים תוכניים וסטטיסטיים, ההולמים את מטרות המחקר. המטה אנליזה הנוכחית העוסקת במערכת זיכרון העבודה כוללת 60 מאמרים, בהם הופיעו 72 מחקרים שונים. זו העוסקת במערכת הזיכרון המרומז, כולל 18 מאמרים בהם 22 מחקרים שונים.

תוצאות המחקר הנוכחי הציגו וריאציות נרחבות בדפוסי היתרונות והחולשות, באשר לתפקודי הזיכרון השונים בקרב בעלי המוגבלות השכלית. כלומר, בעלי האטיולוגיות השונות, אינם חולקים מערכת של ליקויים משותפים, אשר יכולים להסביר את הקשיים המיוחדים להם, בתפקודי הזיכרון בהשוואה לבעלי ההתפתחות התקינה. שכן, גם כאשר נמצאו דומות של פגיעה בזיכרון העבודה או המרומז, פרופיל הליקויים לא היה זהה. אחד ההסברים, שהוצע בהתייחס לממצא זה, נעוץ בזוויות ראייה נזירות-ביולוגיות, המציעה כי סטרוקטורות מוחיות שונות, המעורבות בליקוי הקוגניטיבי של קבוצות שונות בעלות מוגבלות שכלית, אחראיות לפחות במידה מסוימת להבנת הפרופיל הייחודי של כל אחת מהן.

מסקנות המחקר מוסיפות מידע אודות ההטרוגניות בין המחקרים, שיש להביא בחשבון כאשר מפרשים את התוצאות השונות. בעת תיאור תפקודי הזיכרון בקרב אוכלוסיות בעלות מוגבלות שכלית, יש לנקוט בגישה דיפרנציאלית ומובחנת, ולהימנע מתיאור מכליל, הנמדד על ידי ממוצע כללי.

כמו כן, לזיהוי יכולות הזיכרון השמורות, יחסית, לצד זיהוי הקשיים בקרב אוכלוסיות שונות בעלות מוגבלות שכלית, ערך רב הן לחקר הפנוטיפים השונים של בעלי האטיולוגיות השונות והן להבנת הצורך בעריכת פרוטוקולים מותאמים אישית, חינוכית ושיקומית. פרופיל הזיכרון השונה והמורכב, המיוחס לקבוצות שונות בעלות מוגבלות שכלית, כפי שניכר במחקר הנוכחי, מלמד על צרכים שונים ומגוונים של כל קבוצה בעלת מוגבלות שכלית. מכאן, אחד מהרבדים היישומיים של המחקר הנוכחי הינו תכנון התערבויות בחינוך המיוחד שמטרתן שילוב טוב יותר והעלאת רמת התפקוד של הפרט.